

Einstein-Bergsonova debata

Albert Einstein versus filozofie o povaze 🕒
času.

Průzkum debaty, kvůli které Albert Einstein
ztratil Nobelovu cenu za teorii relativity.

Obsah

1. 🕒 Einstein–Bergsonova debata

1.1. „Velký nezdár“ pro filozofii

👤 Profesorka historie Jimena Canales

2. Korupce pro scientismus

2.1. Bergsonova prohra a vítězství pro „vědu“

2.2. „Očividné chyby“ a Einsteinova „protimluv“

2.3. Přiznání Nobelova výboru

2.4. Einsteinova reakce na Nobelův výbor

2.5. Odezva pro filozofii

3. Filozof Henri Bergson

3.1. Bergsonovo „la durée“: 🕒 Čas jako trvání

3.2. Bergsonova odpověď Einsteinovi na přednáškové události v Paříži

3.3. Bergsonovo úsilí o odvolání Einsteinovy Nobelovy ceny za relativitu

4. Schválně prohrávat

4.1. „Creative Evolution“ versus Darwinova evoluční teorie

4.2. Bergsonova světová sláva

4.3. Einstein–Bergsonova debata

4.4. 👤 Filozof Friedrich Nietzsche o pokusu vědy emancipovat se od filozofie

4.5. Sebezotročení filozofie scientismu

4.5.1. 👤 Apodiktická jistota Emmanuela Kanta

4.5.2. 👤 René Descartesovo „Myslím, tedy jsem“

4.5.3. 👤 Edmund Husserlovo „zrazení“ pro scientismus

4.6. Bergsonova promoce na pilíř filozofie

5. Korupce

<https://cz.cosmicphilosophy.org/einstein-vs-philosophy/>

KAPITOLA 1.

Albert Einstein versus filozofie o

Povaha času

A „Velký nezdár“ filozofie pro scientismus

Dne 6. dubna 1922 na setkání Francouzské společnosti pro filozofii (Société française de philosophie) v Paříži přednesl Albert Einstein, čerstvý ze světové slávy díky své nominaci na Nobelovu cenu, přednášku o relativitě před shromážděním prominentních filozofů, v níž prohlásil, že jeho nová teorie činí filozofické spekulace o povaze času zastaralými.

Einsteinův úvodní salv byl přímý a pohrdavý. V reakci na otázku o filozofických implikacích relativity prohlásil:

“ „*Die Zeit der Philosophen ist vorbei*“

Překlad:

„*Čas filozofů skončil*“

Einstein uzavřel svou přednášku následujícím argumentem, čímž potvrdil odmítnutí filozofie:

„Zbývá pouze psychologický čas, který se od toho fyzikova liší.“

Einsteinovo dramatické odmítnutí filozofie mělo obrovský globální dopad kvůli jeho nominaci na Nobelovu cenu.

Tato událost se stala jednou z nejvýznamnějších událostí v dějinách vědy i filozofie a vyznačila nástup éry „úpadku filozofie“ a vzestupu scientismu.

KAPITOLA 1.1.

„Velký nezdár“ pro filozofii

Filozofie prožila období rozkvětu, jehož nejvýraznějším představitelem byl slavný francouzský filozof Henri Bergson, jehož životní dílo se soustředilo na povahu 🕒 času a který seděl v publiku Einsteinovy přednášky.

Víceletá debata, která mezi Einsteinem a Bergsonem následovala a pokračovala až do jejich posledních sdělení krátce před jejich smrtí, způsobila to, co historici popisují jako „velký nezdár“ pro filozofii, jenž podnítil „vzestup scientismu“.

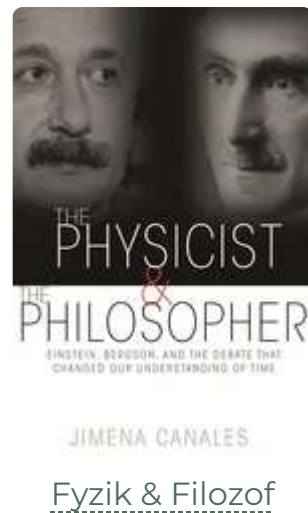

Jimena Canales, profesorka historie na Universitě v Illinois, která o debatě napsala knihu, událost popsala následovně:

„Dialog mezi největším filozofem a největším fyzikem 20. století“ byl svědomitě zaznamenán. Byl to scénář jako pro divadlo.

Setkání i slova, která pronesli, se diskutovaly po zbytek století.

V letech po debatě ... začala převládat vědcova pojetí času. ... Pro mnohé představovala filozofova porážka vítězství „racionality“ nad „intuicí“. ... Tak začal „příběh nezdaru filozofie“, ... tehdy začalo období, kdy význam filozofie upadal tváří v tvář rostoucímu vlivu vědy.

(2016) Tento filozof pomohl zajistit, aby za relativitu nebyla Nobelova cena

Zdroj: Nautil.us | jimenacanales.org (web profesora)

KAPITOLA 2.

Korupce pro scientismus

Toto historické vyšetřování odhalí, že Henri Bergson debatu prohrál úmyslně jako součást staletí trvajících sebeuloženého zotročení filozofie dogmatickému scientismu.

Zatímco Bergson uspěl v odvolání Einsteinovy Nobelovy ceny za relativitu, tato akce způsobila obrovskou zpětnou reakci proti filozofii, která pomohla podnítit „vzestup scientismu“.

Bergson získal světovou proslulost částečně díky svému dílu „Tvůrčí evoluce“ z roku 1907, které představovalo filozofický protihlas k evoluční teorii Charlese Darwina. Kritické zkoumání tohoto díla odhaluje, že Bergson „prohrával úmyslně“, aby vyhověl

darwinistům, což potenciálně vysvětluje jeho popularitu (kapitola 4.).

KAPITOLA 2.1.

Bergsonova prohra a vítězství pro „vědu“

Bergson byl všeobecně vnímán jako poražený v debatě s Einsteinem a veřejné mínění bylo na Einsteinově straně. Pro mnohé Bergsonova porážka představovala vítězství vědecké „*rationality*“ nad metafyzickou „*intuicí*“.

Einstein debatu vyhrál tak, že veřejně poukázal na to, že Bergson teorii neporozuměl správně. Einsteinovo vítězství v debatě představovalo vítězství pro vědu.

Bergson udělal „*očividné chyby*“ ve své filozofické kritice Čas a současnost (1922) a filozofové dnes Bergsonovy chyby charakterizují jako „*velké zostuzení filozofie*“.

Například filozof William Lane Craig napsal v roce 2016:

Meteoritický pád Henriho Bergsona z filozofického panteonu dvacátého století byl nepochybně zčásti způsoben jeho chybnou kritikou, či spíše nepochopením Speciální teorie relativity Alberta Einsteina.

Bergsonovo pochopení Einsteinovy teorie bylo prostě ostudně chybné a mělo tendenci uvádět Bergsonovy názory na čas v nemilost.

(2016) Bergson měl ohledně relativity pravdu (no, částečně)!

Zdroj: [Reasonable Faith](#)

KAPITOLA 2.2.

„Očividné chyby“ a Einsteinova „protimluv“

Zatímco Einstein veřejně napadal Bergsona za jeho neschopnost teorii pochopit, soukromě současně napsal, že Bergson ji ‚pochopil‘, což je rozpor.

Ve svém deníku během cesty do Japonska koncem roku 1922, měsíce po dubnové debatě v Paříži, napsal následující soukromou poznámku:

Bergson hat in seinem Buch scharfsinnig und tief die Relativitätstheorie bekämpft. Er hat also richtig verstanden.

Překlad:

„Bergson ve své knize teorii relativity inteligentně a hluboce zpochybnil. Proto ji pochopil.“

Zdroj: Canales, Jimena. *Fyzik & Filozof*, Princeton University Press, 2015. s. 177.

Profesorka historie Jimena Canales, citovaná dříve, charakterizovala Einsteinovo protichůdné chování jako ‚politické‘ povahy.

Einsteinovy si odporující soukromé poznámky jsou známkou korupce.

KAPITOLA 2.3.

Přiznání Nobelova výboru

Předseda Nobelova výboru Svante Arrhenius přiznal, že zde působila vlivná síla, která se odchýlila od veřejného mínění a vědeckého konsenzu.

„Nebude tajemstvím, že slavný filozof Bergson v Paříži tuto teorii napadl.“

Profesorka historie Jimena Canales situaci popsala následovně:

Vysvětlení Nobelova výboru toho dne Einsteina jistě upomnělo na [jeho odmítnutí filozofie] v Paříži, což by vyvolalo konflikt s Bergsonem.

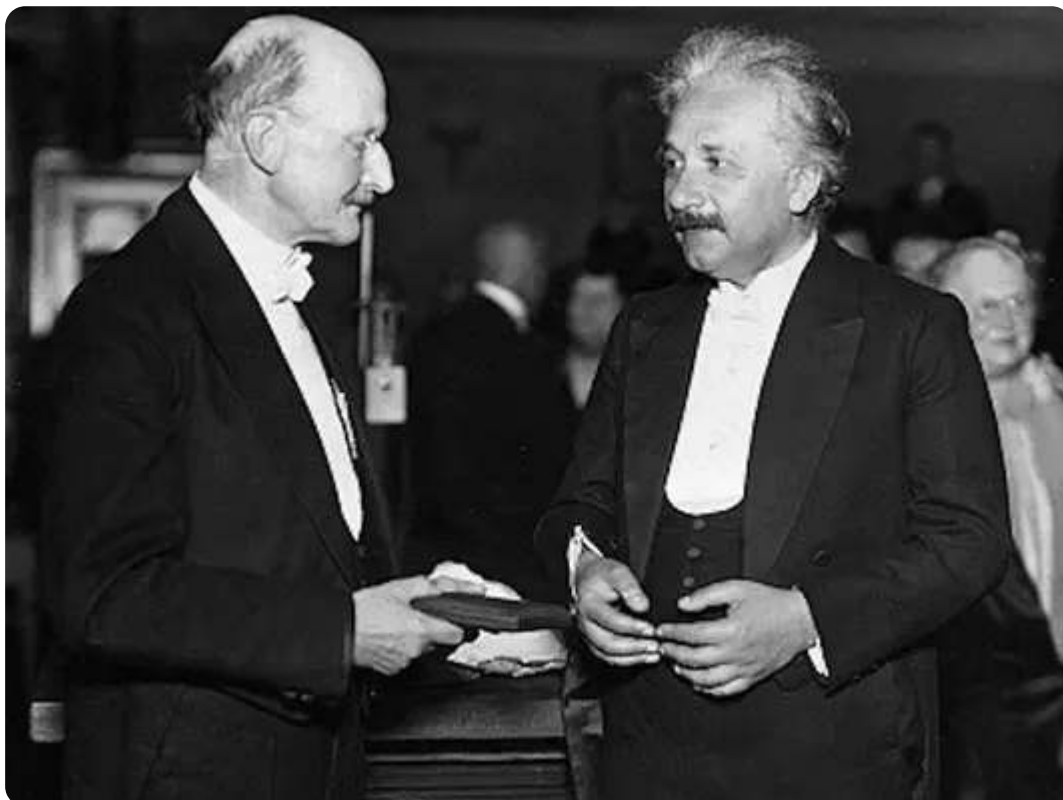
Nobelův výbor neměl žádný logický důvod pro zamítnutí Einsteinovy Nobelovy ceny za relativitu.

Nobelův výbor neměl žádnou institucionální tendenci bránit metafyzickou filozofii nebo vzdorovat veřejnému mínění a vědeckému konsenzu, a právě Výbor Einsteina původně

nominoval, proto jejich rozhodnutí negativně ovlivnilo důvěryhodnost jejich vlastní organizace.

V důsledku toho čelil Nobelův výbor ostré kritice ze strany vědecké komunity.

KAPITOLA 2.4.

Einsteinova reakce na Nobelův výbor

Místo Nobelovy ceny za teorii relativity obdržel Einstein Nobelovu cenu za svou práci o fotoelektrickém jevu.

Einstein na to reagoval tím, že přednesl přednášku o relativitě během Nobelovy ceremonie, čímž zneuctil rozhodnutí Nobelova výboru a učinil tak výpovědní gesto.

Einsteinův dramatický krok s přednáškou o relativitě během ceremonie udílení jeho Nobelovy ceny za fotoelektrický jev zapadl do veřejného cítění doby a způsobil morální ztrátu pro filosofii, jejíž dopad daleko přesáhl intelektuální ztrátu.

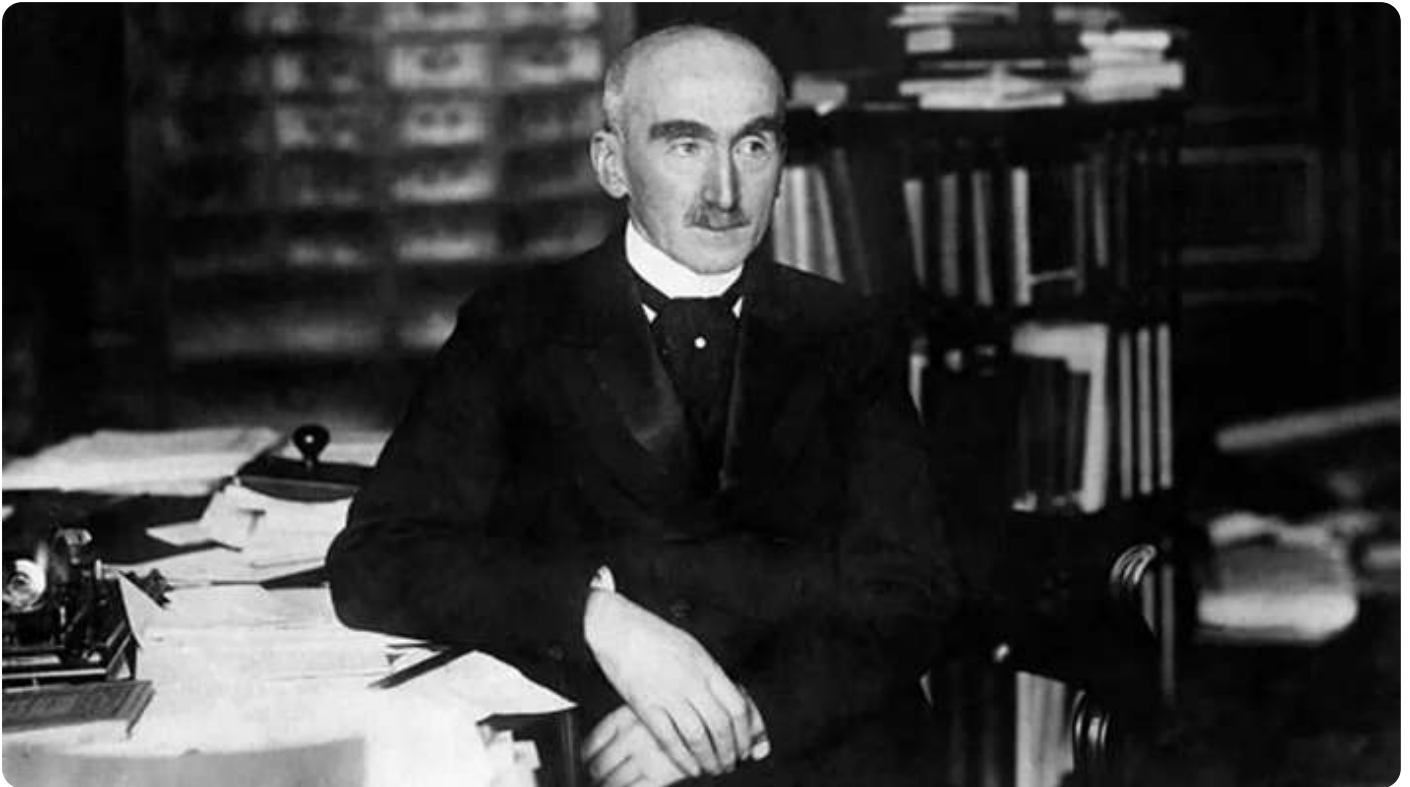
KAPITOLA 2.5.

Odezva pro filosofii

Odvolání Einsteinovy Nobelovy ceny za relativitu kvůli „kritice ‚slavného‘ filosofa Henriho Bergsona“, zatímco veřejné mínění stálo na Einsteinově straně, poskytlo morální ospravedlnění vědě, aby se osvobodila od filosofie.

Toto zkoumání odhalí, že Einsteinovy soukromé poznámky by měly být považovány za určující pro pohled na Bergsonovo skutečné pochopení teorie, navzdory jeho „trapným chybám“, což naznačuje, že Bergson „schválně prohrál“ kvůli údajným ‚vyšším zájmům vědy‘ (darwinismu a souvisejícímu scientismu), rys, který byl již patrný v jeho díle *Creative Evolution* z roku 1907.

KAPITOLA 3.

Filosof Henri Bergson

Francouzský profesor filosofie Henri Bergson, světově proslulý filosof a titán francouzského intelektuálního života (člen Académie française, nositel Nobelovy ceny za literaturu, 1927), byl široce považován za jednoho z nejvýznamnějších filosofů v dějinách filosofie.

„*Nejnebezpečnější muž na světě*“

Filosof Jean Wahl kdysi řekl, že „kdyby člověk měl jmenovat čtyři velké filosofy, mohl by říci: Sókratés, Platón — bráno společně — Descartes, Kant a Bergson“.

Filosof William James popsal Bergsona jako „výjimečného génia, snad toho nejvýznamnějšího mezi živými“.

Filosof a historik filosofie Étienne Gilson kategoricky prohlásil, že první třetina 20. století byla „obdobím Bergsona“.

Profesorka historie Jimena Canales popsala Bergsona následovně:

☞ *Bergson byl současně považován za „největšího myslitele na světě“ a za „nejnebezpečnějšího muže na světě“*

Bergsonovo životní dílo se soustředilo na la durée (Čas jako trvání) – koncept času prožívaného a kvalitativního.

Pro Bergsona nebyl čas řadou diskrétních okamžiků, ale kontinuálním tokem propojeným s vědomím. Einsteinovo zredukování času na souřadnici v rovnicích mu připadalo jako hluboké nepochopení lidské zkušenosti.

Na Einsteinově přednáškové akci Bergson Einsteina přímo napadl:

☞ *„Co je čas pro fyzika? Systém abstraktních, numerických okamžiků. Ale pro filosofa je čas samotnou podstatou existence – durée, v níž žijeme, vzpomínáme a očekáváme.“*

Bergson tvrdil, že Einsteinova teorie se zabývá pouze „zprostorovňujícím časem“, odvozenou abstrakcí, zatímco ignoruje časovou realitu prožívané zkušenosti. Obvinil Einsteina z ztotožnění měření s měřenou věcí – filosofické chyby s existenciálními důsledky.

V roce 1922 Bergson publikoval *Durée et Simultanéité* (Trvání a souběžnost), hutnou kritiku Einsteinovy relativity.

Kniha byla přímou odpovědí na debatu v Paříži, kde Einstein prohlásil „*Doba filosofů skončila*“. Obálka jeho knihy výslovně odkazovala na Einsteina v obecném smyslu a nesla název „*O Einsteinově teorii*“.

Předmluva knihy začíná následujícím úryvkem:

(první věta knihy) Několik slov o vzniku tohoto díla objasní jeho záměr ... Naše obdivování k tomuto fyzikovi, přesvědčení, že nám přinesl nejen novou fyziku, ale i nové způsoby myšlení, myšlenka, že věda a filosofie jsou odlišné disciplíny, avšak stvořené k vzájemnému doplňování – to vše v nás vzbudilo touhu a dokonce nám vnutilo povinnost podstoupit konfrontaci.

Kniha je publikována v naší sekci knih ⁽¹⁾ na základě fyzicky naskenované kopie prvního vydání z roku 1922 a překladu AI do 42 jazyků optimalizovaného k zachování Bergsonova původního jazykového záměru a jemné komunikace. Každý odstavec nabízí možnost prozkoumat původní francouzský text pomocí AI (přejetím myši nad odstavcem).

⁽¹⁾ Kniha „*Trvání a souběžnost*“ (1922) od Henriho Bergsona je publikována ve 42 jazycích v naší knižní sbírce. Stáhněte si ji nebo čtěte online [zde](#).

Bergsonovo úsilí o odvolání Einsteinovy Nobelovy ceny

V letech následujících po debatě Bergson aktivně využíval svůj vliv prostřednictvím skrytých „sítí prestiže“, které mu přinesly titul „nejnebezpečnějšího muže na světě“, aby přiměl Nobelův výbor zamítnout Einsteinovu Nobelovu cenu za relativitu.

Bergson uspěl a jeho úsilí vyvrcholilo osobním triumfem, který mu předal předseda Nobelova výboru, jenž „přiznal“, že Bergsonova kritika byla hlavním důvodem pro zamítnutí Einsteinovy Nobelovy ceny za relativitu:

„Nebude tajemstvím, že slavný filozof Bergson v Paříži tuto teorii napadl.“

Termíny „slavný“ a odkaz na „Paříž“ odhalují, že Nobelův výbor povyšoval Bergsonův osobní vliv a postavení jako ospravedlnění svého rozhodnutí.

KAPITOLA 4.

Schválně prohrávat

Pochopil Bergson Einsteinovu teorii relativity špatně?

Autor tohoto zkoumání je dlouholetým obhájcem svobodné vůle od roku 2006 prostřednictvím nizozemského kritického blogu [Zielenknijper.com](https://www.zielenknijper.com). Začal studovat Henriho Bergsona v roce 2024 krátce po svém studiu filosofa Williama Jamese.

Autor četl Bergsona nezaujatě a předpokládal, že Bergson poskytne ‚silnou logiku‘ pro obhajobu svobodné vůle. Jeho první dojem však po přečtení Bergsonova „*Creative Evolution*“ (1907) byl, že Bergson ‚schválně prohrává‘.

KAPITOLA 4.1.

„*Creative Evolution*“ versus Darwinova evoluční teorie

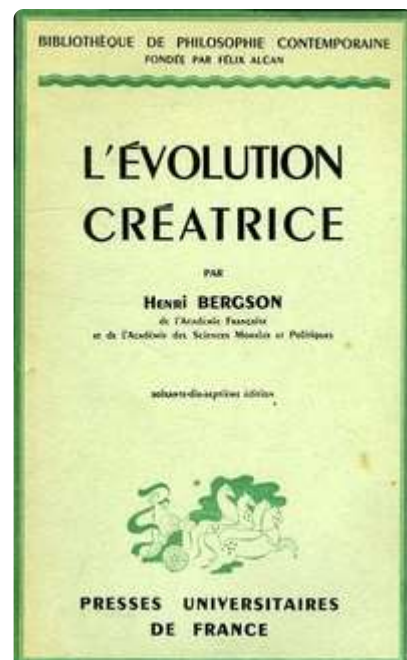
Bergsonova kniha *Creative Evolution* zapadala do veřejného zájmu své doby o filosofický protihlas k Charlese Darwinova evoluční teorii.

Autorův první dojem byl, že Bergson zamýšlel uspokojit oba čtenáře: obdivovatele Darwinovy evoluční teorie (obecněji vědce) a věřící v svobodnou vůli. Výsledkem byla ‚slabá‘ obhajoba

svobodné vůle a v některých případech autor rozpoznal jasný ‚záměr‘ prohrávat schválně.

Bergson zjevně na začátku knihy pokusem o „zřejmý rozpor“ ve svých logických argumentech, který zásadně podkopával jeho vlastní úvahy, chtěl u ‚darwinistů‘ vyvolat podvědomý pocit, že nakonec vyjdou jako vítězové.

První myšlenkou autora bylo, že Bergson se pokoušel zajistit úspěch své knihy z perspektivy široké veřejnosti, která začala upřednostňovat evoluční teorii Charlese Darwina, což částečně vysvětluje, proč se Bergson stal světově proslulým ve světě ovládaném „vzestupem vědy“.

KAPITOLA 4.2.

Bergsonova světová sláva

Bergsonova světová sláva mohla být částečně způsobena americkým filozofem Williamem Jamesem jako ‚poděkování‘ za to, co by jinak mohlo být považováno za ‚menší intelektuální příspěvek‘, pokud je posuzováno samo o sobě, který Jamesovi pomohl vyřešit zásadní filozofický problém brzdící jeho vlastní filozofii.

William James byl zapojen do toho, co nazýval „Bitva o Absolutno“ proti idealistům jako F.H. Bradley a Josiah Royce, kteří

argumentovali pro věčné Absolutno jako konečnou realitu.

James viděl Bergsona jako filozofa, který konečně zabránil myšlence Absolutna. Bergsonova kritika abstrakce a jeho důraz na proudění, mnohost a prožitou zkušenost poskytly Jamesovi nástroje k poražení zvěcnění Absolutna. Jak James napsal:

☾ *Zásadní přínos Bergsona pro filozofii spočívá v jeho kritice intelektualismu (Absolutna). Mým názorem je, že intelektualismus definitivně zabil a bez naděje na uzdravení.*

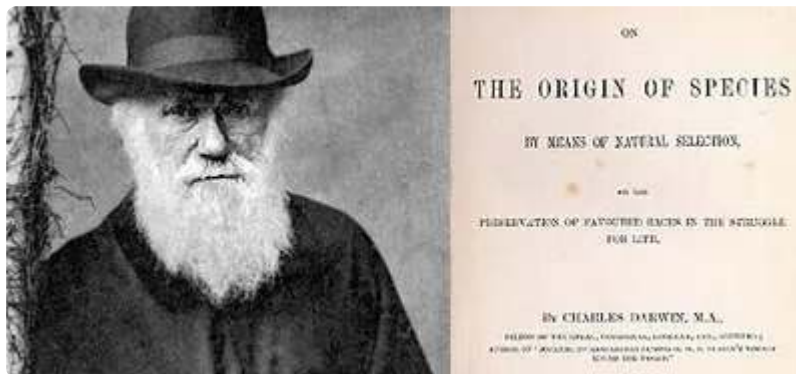
Na počátku 20. století, kdy Bergsonovo dílo ještě nebylo mimo Francii široce známé, sehrál James klíčovou roli při seznamování anglicky mluvícího světa s Bergsonovými myšlenkami.

Prostřednictvím svých spisů a přednášek pomohl James popularizovat Bergsonovy myšlenky a upozornil na ně širší publikum. Bergsonova reputace a vliv rychle rostly v letech následujících po Jamesově propagaci jeho myšlenek.

KAPITOLA 4.3.

Vzestup vědy

Bergsonův vzestup ke světové slávě se časově shodoval se vzestupem vědy a popularitou evoluční teorie Charlese Darwina.

Evoluční teorie Charlese Darwina

Tím, že Bergson na počátku své kariéry napsal filozofický protihlas k Darwinově evoluční teorii, se postavil do čela hnutí za „*emancipaci vědy od filozofie*“, o kterém filozof Friedrich Nietzsche napsal ve své knize *Mimo dobro a zlo* (Kapitola 6 – *My učenci*) v roce 1886:

Prohlášení nezávislosti vědeckého člověka, jeho emancipace od filozofie, je jedním z jemnějších vedlejších účinků demokratické organizace a dezorganizace: samochvála a samolibost učence je nyní všude v plném květu a ve svém nejlepším jaru – což neznamena, že v tomto případě samochvála voní sladce. Zde také instinkt lidu volá: „Svobodu ode všech pánů!“ a poté, co věda s nejšťastnějšími výsledky odolala teologii, jejíž „služkou“ byla příliš dlouho, nyní navrhuje ve své svévoli a nerozvážnosti stanovit zákony pro filozofii a hrát na oplátku „pána“ – co to říkám! hrát FILOZOFA na vlastní pěst.

Věda usilovala o to, aby se stala sama sobě pánem a osvobodila se od filozofie.

KAPITOLA 4.5.

Sebezotročení filozofie scientismu

Od děl Descartesa, Kanta a Husserla až po současnou éru s Henrim Bergsonem se objevuje opakující se téma: sebeuložený pokus zotročit filozofii scientismu.

Například koncept Emmanuela Kanta ‚apodiktické jistoty‘, což je poznání, které je nutně pravdivé a nelze jej zpochybnit, a které se konkrétněji týká víry v reálnost (nezpochybnitelnost) prostoru a času, je dogmaticky přijat a v zásadě podkládá celou jeho filozofii.

Kantův koncept apodiktické jistoty přesahuje pouhé „silné tvrzení“ a je tvrzením o absolutní, nezpochybnitelné pravdě, což je podobné náboženskému dogmatu. Kantovi badatelé píší následující o Kantově pojetí rozumu, které v zásadě podkládá tento koncept:

☪ *Můžeme poznamenat, že Kant nikdy nediskutoval o rozumu jako takovém. To zanechává obtížný interpretační úkol: co přesně je Kantovo obecné a pozitivní pojetí rozumu?*

První věc, kterou je třeba poznamenat, je Kantovo odvážné tvrzení, že rozum je arbitrem pravdy ve všech soudech – jak empirických, tak metafyzických. Bohužel, tuto myšlenku téměř nerozvíjí a problém přitáhl překvapivě malou pozornost v literatuře.

Kantův „Rozum“

Zdroj: plato.stanford.edu

Podobně jako náboženství, tím, že Kant zanedbal řešení základní povahy „rozumu“, zneužil základní tajemství existence pro absolutní nárok na pravdu, což poskytuje důkaz ‚úmyslu‘ založit **dogmatický scientismus**, je-li posuzováno ve světle cíle jasně sděleného na začátku Kantova filozofického projektu: založení vědy s ‚nezpochybnitelnou‘ jistotou.

☪ *Kritika čistého rozumu (Předmluva k vydání A – 1781):*

„Lidský rozum má tento zvláštní osud, že v jednom druhu svého poznání je zatížen otázkami, které, jak předepisuje samotná

povaha rozumu (kterou Kant podle dnešních kantovských badatelů nikdy přímo neřešil, což se rovná tajemství existence), nemůže ignorovat, ale které, protože přesahují všechny jeho síly, také není schopen zodpovědět... Kritika samotného čistého rozumu ... je nyní nejdůležitějším úkolem s ohledem na tu propedeutiku [přípravnou disciplínu] k metafyzice jako vědě která musí být schopna prokázat své nároky dogmaticky a s matematickou jistotou...“ (A vii, A xv)

Stejně zneužití tajemství existence je vidět ve slavném tvrzení Reného Descarta cogito ergo sum („Myslím, tedy jsem“), které podobně jako Kantova apodiktická jistota usiluje o založení nezpochybnitelné pravdy k podepření vědy.

V díle „*pilíře filozofie*“ Edmunda Husserla je aspirace ‚založit vědu s jistotou‘ stanovena od samého počátku a Husserl dokonce hluboce odbočuje od své minulé filozofie, popsané současníky a badateli jako ‚zrada‘, v pozdějším pokusu sloužit tomuto primárnímu účelu: založení vědy, což v praxi znamená ‚umožnit vědě odtrhnout se od filozofie prostřednictvím dogmatu‘.

☪ Sebastian Luft (*Prostor kultury*, 2015): „Husserlova transcendentální obrat... byl motivován potřebou najít absolutní základ pro poznání... Tento základ mohl být nalezen pouze v transcendentálním egu... Tento krok byl jeho mnichovskými a göttingenskými studenty vnímán jako zrada deskriptivního, předteoretického přístupu Logických zkoumání.“

Bergsonova promoce na pilíř filozofie

Bergsonova strategická schopnost „úmyslně prohrávat“ pro pokrok scientismu a jeho postavení v čele hnutí za emancipaci vědy od filozofie prostřednictvím svého díla *Vývoj tvořivý* (1907) mohla být důvodem, proč byl Bergson povýšen na pilíř filozofie, a nikoli pro své skutečné filozofické příspěvky.

Bergson obdržel Nobelovu cenu nikoli za filozofii, ale za literaturu, což zahrnuje schopnost strategicky psát.

Filosof na diskusním fóru „*I Love Philosophy*“ položil následující otázky, které poskytují vhled do situace:

Ukažte mi nějaké příklady tohoto „nejgeniálnějšího člověka své doby“. Ukažte mi příklad této slavné úžasné supergeniální filozofie Bergsona.

(2025) **Einsteinova filozofie**

Zdroj: I Love Philosophy Forum

Tyto otázky usilovaly o odhalení: neexistují žádné důkazy, které by ospravedlňovaly myšlenku, že Bergson byl „největším filozofem všech dob“.

KAPITOLA 5.

Korupce

Bergsonovo „*velké zahanbení filozofie*“, které způsobilo „*velký nezdar filozofie*“ v dějinách, pravděpodobně nebylo náhodou.

Einsteinovo protichůdné chování v jeho soukromých poznámkách, odhalené v kapitole 2.2., je známkou korupce.

Toto zkoumání odhalilo, že Bergson zřejmě „*prohrál debatu úmyslně*“ kvůli údajným „*vyšším zájmům vědy*“ (darwinismu a souvisejícímu scientismu), což bylo patrné již v jeho díle *Creative Evolution* z roku 1907.

CosmicPhilosophy.org

<https://cz.cosmicphilosophy.org/>

Vytištěno 22. listopadu 2025

Naše další projekty:

- ▶ [GMODebate.org](https://gmodebate.org/): Projekt zkoumající filozofické základy eugeniky, scientismu, hnutí za „emancipaci vědy od filozofie“, protivědecké narativy a moderní podoby vědecké inkvizice.